

Tvorba tůní

Tůně jsou prohlubně v terénu zaplavené vodou (slovo tůň označuje také klidné a hlubší části vodních toků, o kterých tento text neinformuje). Tůně vznikají přirozeně především činností toků – oddělením říčních ramen (meandrů). V průběhu času ale dochází k zazemňování a zániku tůní, pokud nedojde k obnově přirozenými procesy (např. povodněmi) nebo lidskými zásahy. Regulace toků a běžné hospodaření téměř znemožňuje přirozený vznik a obnovu tůní. Mokřiny a tůně byly z valné části přetvořeny na rybníky, pole, lesy apod. Vodní toky byly napřímeny a zkanalizovány a je jim znemožněno měnit koryta. Umělé budování tůní tento přirozený proces nahrazuje. Tvorba tůní je jedním z nejeфекtivnějších jednorázových nástrojů pro podporu biodiverzity. Je to relativně jednoduché a levné. Reakce organismů – obojživelníků, vážek apod. je často velmi rychlá a tůně se rychle stávají hodnotnými biotopy.

Tůně mohou být napájené podzemní vodou (ideální), stékající vodou či potoky (průtočné tůně ale mohou být znečištěny – olej ze silnic či hnojiva z polí, snáze se tam dostanou dravé ryby). Tůně na rozdíl od rybníků nemají žádné technické prvky (stavidlo, spodní výpuštění) a mohou v průběhu roku vyschnout. Menší tůně běžně periodicky vysychají. Různí živočichové vyhledávají odlišný charakter tůní. Ideální je vybudování několika tůní různé velikosti a hloubky na jedné lokalitě. Obojživelníci potřebují obvykle osluněné tůně, neboť v teplejší vodě se lépe daří potomstvu. Je proto vhodné jednou za několik let vyřezávat dřeviny spontánně narostlé na březích nebo jednou ročně břehy z části kosit.

Tůně potřebují zejména čolci, rosnička zelená, skokan hnědý, s. zelený, ropucha obecná, r. krátkonohá a další. Ze zajímavějších rostlin se v tůních mohou vyskytovat lakušníky, bublinatky, kosatec žlutý, halucha vodní aj. Dále zde žije řada druhů hmyzu (šídlo modré, šídélko kopovité, vážka ploská, chrostíci, modrásek bahenní) a další organismy vázané na mokřady a vodu. V dobře fungující tůni je minimum komárů, protože jejich larvy zde mají přirozené predátory – čolci, larvy vodních brouků a vážek atd. Organismy vázané na vodu mohou také osidlovat zahradní jezírka a koupací rybníčky.

Budované tůně by měly mít pozvolné břehy, žádoucí je co největší zóna s periodickým zaplavováním (litorál), k biologické rozmanitosti dále přispívá členitý břeh a dno či ostrůvky. Vytváří se tak mnoho různých mikrostanišť pro osídlení nejrůznějšími organismy. Maximální hloubka je doporučována 80 až 100 cm, běžně stačí 50 až 60 cm (např. pro přezimování obojživelníků ve dně).

Zajímavostí jsou tůně v terénních depresích mezi odvaly (sejpy) po rýžování zlata z období pravěku až středověku, které se nejhojněji nacházejí na jihozápadě Čech kolem Otavy. Běžně obhospodařované rybníky nemohou tůně nahradit, neboť chované ryby požírají potomstvo obojživelníků a další živočichy a rostliny a rybníky jsou obvykle silně eutrofizované, což znemožňuje život řadě druhů.

Někdy jsou tůně budovány jako estetický prvek parku, k rekreaci nebo chovu ryb. Tomu je pak podřízen i charakter nádrže a jeho okolí a potenciál pro podporu biodiverzity je využit jen částečně. Akumulaci vody tůně ochlazují své okolí, čímž přispívají k adaptaci na klimatickou změnu. Na tvorbu tůní (s cílem podpořit biodiverzitu) lze čerpat dotace ze státního rozpočtu.

Mokřady z. s.:

<https://mokrady.wbs.cz/budovani-novych-tuni.html> – řada názorných obrázků,

<https://mokrady.wbs.cz/Srovnacvi-fotografie.html> – srovnávací foto

